

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
חתם סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

י"ו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

מסכת בבא בתרא קי"ד-ק"כ

בס"ד, כ"ו כסלו תש"ע

גליון מס' 551

השבוע בגליון

- ◆ רצונו של אדם שקרוביו ישלטו בנכסיו
- ◆ בת חייבת לחתום על ויתור חלקה בירושה לפי חוקי המדינות?
- ◆ תפילת "מי שבירך לחולה" - מקורה, הנוסח הראוי ועוד

- ◆ תקפה ההלכתי של "חופה" קונסרוטיבית
- ◆ כל הנוכח במעמד החופה נחשב עד
- ◆ ייחוד עדים לקידושין
- ◆ הלכות ירושה לאורה של תורה

דף קיד/א ואין עד נעשה דיין

תקפה ההלכתי של "חופה" קונסרוטיבית

עקב נסיבות שונות התבקש הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל להכריע אם יש תוקף הלכתי ל"קידושין" אשר נערכו בידי רבא"י קונסרוטיבי. מחד גיסא, מטבע הדברים, האנשים הנבחרים על ידי החתן לשמש כעדים למעשה הקידושין, כופרים בה' ובתורתו וממילא הקידושין אינם חלים (קידושין סה/ב). מאידך גיסא, שמא יש לחשוש שבמעמד הקידושין נכחו גם יהודים שומרי תורה ומצוות שהתבוננו בטקס ובכך העניקו לו גושפנקא הלכתית, שהרי היו עדים לו. שאלה מעניינת זו תלויה במחלוקת הראשונים בסוגייתנו, כלהלן.

כל הנוכח במעמד החופה נחשב עד: כאמור, מעשה קידושין ללא עדים - אינו חל. בעלי התוספות מחדשים כי משום כך כל הנוכחים במעמד הקידושין נחשבים כעדים לקידושין אלו, שהרי לו לא היה איש מהם נוכח במקום - הקידושין לא היו חלים. עובדה זו יוצרת בעיה חמורה, שכן, כלל יסוד בהלכות עדות קובע: "נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה". כלומר: אם מתוך קבוצת עדים המעידים יחד על נושא מסויים עד אחד נמצא פסול - נפסלים גם כל העדים שעמו. אם כן, מאחר שמטבע הדברים בכל חופה משתתפים גם קרובי הזוג הנישא, הרי לך קבוצת עדים - כל הנוכחים במעמד הקידושין, שנמצא אחד מהם קרוב או פסול, ואם כן, אין תוקף הלכתי למעשה הקידושין!

אולם בעלי התוספות מבארים, כי הלכה זו של "נמצא אחד מהם", אינה חלה אלא על עד המעיד לפני בית דין בלבד, ולא על עד אשר עדותו מסתכמת בהענקת תוקף הלכתי למעשה על ידי התבוננות בו. עד שכזה אינו גורם לפסילת חבר העדים אשר עמו. אמנם, לדעת רשב"ם גם עד כזה, אשר תפקידו מסתכם בהתבוננות במעשה כדי להעניק לו תוקף הלכתי, נחשב כ"עד" לכל דבר. אכן, לדבריו מקשים בעלי התוספות, כיצד משתתפים הקרובים בחופה וקידושין של קרוביהם, הרי בכך הם פוסלים את הקידושין במו ידיהם.

כעת נשוב לשאלת ה"קידושין" הקונסרוטיביים, וניווכח, כי לדעת רשב"ם ברור שאין תוקף לקידושין אלו, שכן, גם אם בין הקהל היו עדים כשרים, בו ברגע שהם נחשבו עדים הם גם נפסלו לעדות עקב נוכחותם של יתר הנוכחים, כופרים בה' ובתורתו שאינם ראויים לעדות, שהרי לדעת הרשב"ם גם בעדות מסוג זה תקף הכלל "נמצא אחד מהם". לעומת זאת, לדעת

דבר העורך

לפני מי אתה עומד

סח הגאון רבי ראובן קרלינשטיין שליט"א. "צא ולמד מאומות העולם, עד כמה יראים הם מאימתה של מלכות וטורחים לכבודה. קל וחומר, בן בנו של קל וחומר, שעלינו לנהוג כך כלפי מלך מלכי המלכים הקב"ה".

עסקן נמרץ, מנהל מוסד גדול בארצות הברית, עמד בפני פריצת דרך משמעותית לטובת מוסד שבראשו עמד, ולמטרה זו הוא התכוון לגייס כספים בהיקף נרחב. אלא שפעולה זו חייבה, כמובן, חדירה עמוקה לתודעת הקהל היהודי בארצות הברית, והעסקן החליט כי בעולמנו עמוס החוויות יש ליצור אירוע נדיר בתוככי המוסד, כך שהכל ישוחחו עליו ימים רבים ושמו של המוסד ינשא בפי כל.

אמר ועשה. לאחר הפעלת קשרים ענפים ושיחות ארוכות עם גורמים רבים, הצליח מנהל המוסד לקבל את אישורו של ראש אגף הטקסים בבית הלבן להגשת בקשה להזמנת נשיא ארצות הברית של אמריקה אל המוסד.

דרך ארוכה ומורכבת נדרש המנכ"ל לעבור עד שהצליח להוכיח, כי המוסד וראשיו עומדים בכל הקריטריונים הנדרשים, כדי שהאדם החשוב ביותר בעולם יכבד אותם בנוכחותו. סוף סוף ניתן האישור העקרונותי מטעם הוועדה הממונה על הנושא, והמנכ"ל נקלע לסבך נוסף של דרישות ובקשות שהונחתו עליו מטעם וועדת האירועים שעל יד הבית הלבן, המופקדת על תקינות הטקסים והביקורים הנשיאותיים.

לאחר חודשים מספר הפך המוסד את פניו. ריח של סיד נקי הכה באפם של חברי הוועדה. מנורות נושנות ושבורות בחלקן, הושלכו היישר אל פח האשפה, ובמקומן נתלו נברשות נוצצות שהפיקו אור בוהק. השלט הגדול הנושא את שמו של המוסד נוקה וצוחצח כיהא וכיאות, ונדמה היה כי הכל הולך כשורה.

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' **עקיבא גור (גרשטנקורן)** ז"ל

ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע כ"ז בכסלו תשנ"ט **תנצב"ה**

הנוצח ע"י המשפחה הנכבדה שיחיו

עילוי נשמת

הר"ר **משה הלוי יעקבסון** ז"ל

ב"ר משה יהודה ז"ל

נלב"ע א' בטבת

תנצב"ה

הנוצח ע"י המשפחה שיחיו

עילוי נשמת

מרת **שושנה זילברשטיין** ע"ה

ב"ר משה יהודה יבדלחט"א

נלב"ע ביום כ"ט בכסלו תשס"ד

תנצב"ה

הנוצחה ע"י בעלה ידידנו הר"ר **שאל זילברשטיין** ומשפ' שיחיו-חיפה

עילוי נשמת

הילד **ערן יוסף קריאל** ז"ל

ב"ר אפרים שלמה ייבלחט"א

נלב"ע כ"ו בכסלו תשמ"ז

תנצב"ה

הנוצח ע"י ידידנו הר"ר **אפרים קריאל** וזוג' מרת **שרה** שיחיו - קרית קריניצי

בעלי התוספות שהלכה כמותם ("שולחן ערוך" חו"מ סימן ל"ו), לכאורה, יש מקום לחשוש שהקידושין תקפים, שהרי לדעתם עד של חופה אינו יכול לפסול את שאר העדים.

אולם, הגר"מ פיינשטיין זצ"ל כתב (שו"ת "אגרות משה" אה"ע ח"ד סימן ט"ז, מ"ו), כי אמנם מן הראוי לברר אם במקום היו נוכחים שני יהודים שומרי תורה ומצוות, אך אם אין אפשרות לברר זאת, יש לתלות שיהודי כשר לא יניח את כף רגלו במעמד קידושין המתנהלים שלא על פי דת תורתנו הקדושה, ולפיכך יש להתייחס לקידושין אלו כמי שלא התקיימו מעולם.

ייחוד עדים לקידושין: עדיין עלינו לברר, כיצד לדעת הרשב"ם חלים כל קידושין? הרי בכל חופה משתתפים קרובים הפסולים לעדות, אשר בעצם נוכחותם גם פוסלים את העדים הכשרים, ונמצא, שכמעט אין חופה כשרה בישראל! האמנם? ובכן, משום כך, אף על פי שלא נפסקה הלכה כדעת רשב"ם, אנו נוהגים שהחתן מייחד שני עדים כשרים לקידושין, כדי לשלול את האפשרות שמי מהקרובים יחשב כעד ויפסול את העדים הכשרים (דרישה חו"מ סימן ל"ו, ש"ך שם ס"ק ח' וב"קצות החושן" שם ועוד). [ע"ע ב"קצות החושן" (שם) וב"חתם סופר" (אה"ע סימן ק), שלדעת הרשב"ם הפסולים הנוכחים במעשה קידושין אינם נחשבים כעדים, משום שזואי אין החתן מעוניין שהם ישמשו כעדיו ולפיכך, הקידושין כשרים].

דף קטו/א סדר נחלות כך הוא

הלכות ירושה לאורה של תורה

"וְאֵל גַּנְי יִשְׁרָאֵל תִּדְבָר לְאֹמֶר: אִישׁ פִּי יְמוֹת וּבֶן אֵין לוֹ וְהֶעֱבַרְתָּם אֶת נַחְלָתוֹ לְבֵתוֹ" (במדבר כז/ח).
לו היינו מתבקשים לנסח פסוק זה, מן הסתם היינו כותבים: "איש כי ימות, והעברתם את נחלתו לבנו. ואם אין לו בן והעברתם את נחלתו לבתו". אך התורה מתעלמת לחלוטין מן העובדה שהבן יורש את אביו, ומדלגת הישר אל השלב הבא - "איש כי ימות ובן אין לו". מדוע?

מבאר בעל "תורה תמימה" (שם), כי בכך נרמז לנו שהבן הוא יורשו הטבעי של האב ואף אין צורך לפרט זאת. אם הנפטר לא הותיר בן אחריו, מצווה התורה את סדר הירושה. בעל "תורה תמימה" הינו אחד מרבים המבארים בטוב טעם, כי ניתן גם להבין בשכל אנושי את סדר הנחלות אשר ניתנו לנו בחוק מאת הקב"ה. הבן הוא יורשו הטבעי של אביו מטעמים רבים. הן שמו "בן" מורה על כך שהוא בונה את בית אביו. גם המילה "נחלה" אשר בה מכנים ירושה, היא מלשון "נחל", המשך, ואילו את ירושת הבת מציינת התורה "והעברתם", אין ירושה זו המשך, כי אם העברה בלבד (הגאון רבי בנימין צבי יהודה רבינוביץ תאומים זצ"ל בקונטרס "בענין ירושת הבת"). ירושת הבן אינה חוק, כותב רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל בקונטרס בשם "דיני ממונות", אשר פרק מיוחד בו מוקדש לדיני הירושה, שהרי בסוגיינתנו (קט"ב/ב) מובאים דברי בנות צלפחד "אילו היה לו בן לא דברנו" משום שהבינו זאת מעצמן (עיי' תוד"ה "אילו היה").

רצונו של אדם שקרוביו ישלטו בנכסיו: בקונטרס זה מבאר הגר"י אברמסקי זצ"ל, כי תוכנם הפנימי של דיני הממונות שקבעה התורה, נקבע על פי ההגיון, לאחר שהתורה העמיקה לחזות את צפונות לב האדם. כך למשל, הכלל הראשון בהלכות ירושה הקובע ש"הקרוב קרוב קודם" - הירושה מתגלגלת מן המת אל קרוביו, ואם הם אינם, היא מועברת אל הרחוקים ממנו - מובנת היטב, משום שרצונו של האדם הוא, שאחר מותו ישלטו בעמלו האדם הקרוב לו יותר, הקשור אליו יותר מכל בני משפחתו. גם את דין התורה שבכור יורש פי שניים, מנמקת התורה בעצמה (דברים כא/ז): "כי הוא ראשית אונו". הבכור התאהב על אביו כבן יחיד, בטרם נולדו אחיו, באהבה שאין עמה שותפים, ובדרך כלל, הוא גם מסייע לאביו בעסקיו ובהגדלת הונו, ולפיכך שכרו כפול.

והיתה לכם לחוקת משפט: כמוכבן, כל אדם יכול לשאול את עצמו, ומה בדבר בכור מתאומים שנולדו בהפרש של מספר דקות? שאלות מסוג זה עלולות לצוץ לרוב באופנים רבים, ולפיכך, דבריו הבאים של הגר"י אברמסקי זצ"ל הם בעלי חשיבות רבה: עלינו לדעת, הוא אומר, שאף על פי שדיני הירושה "יש בהם מדעת המנחיל ורוח אנוש הולמתו" - אבל אחר שנקבעו בתורה כבר אינם תלויים עוד בדעת האדם, כמאמר הפסוק על דיני נחלות: "והיתה לכם לחוקת משפט". כלל הוא בתורה, כי הלכות רבות [כמו "כל הנודרת על דעת בעלה נודרת" ועוד] יסודן באומדן הדעת, אך הפכו להלכות קבועות שאינן ניתנות לשינוי.

דף קטו/א סדר נחלות כך הוא

בת חייבת לחתום על ויתור חלקה בירושה לפי חוקי המדינות?

כידוע, צווה בורא עולם שבת אינה יורשת את אביה כאשר יש לה אחים. במהלך הדורות היו שניסו לערער על כך ולהתאים את דין התורה לחוקות העמים. הראשונים שניסו לעשות כן היו הצדוקים, כמוזכר בגמרתנו, אשר נדחו בתוקף על ידי חכמי ישראל. "חלילה", זועק רבי שלמה בן אדרת (שו"ת הרשב"א ח"ו סימן רנ"ד, הובא ב"בית יוסף" חו"מ סימן כ"ו) בתגובה לנסינות גורמים אחדים לטעון כי "דינא דמלכותא דינא" ויש להעניק לבת זכות ירושה זהה לזו של הבנים: "לא תהיה

את עיקר מעיינינו מיקדו חברי הוועדה הנכבדים באולם המרכז, אשר בו אמור הנשיא לשאת את דבריו.

שבועיים לפני האירוע המיוחל ייסגר האולם, ואיש לא יורשה להכנס אליו, התרה קצין הביטחון של הוועדה בפני המנהל, "גם אתה לא". המנכ"ל הנהן בראשו לכל הסעיפים ותתי הסעיפים שנערמו על שולחנו, ובהם הוראות קפדניות בכל הנוגע לביקור ולהודעות שייצאו לעיתונות לאחריו.

בעת סיוורם באולם הכינוסים, הבהירו חברי הוועדה למנכ"ל, כי עליו לעטר את האולם בוילונות. "אין הדבר ראוי, שנשיא המעצמה הגדולה בעולם ינאם בחדר אשר חלונותיו אינם מכוסים. עליך לגשת בהקדם לחנות פלונית, המתמחה בייצור מיידית של וילונות יוקרתיים, ולרכוש שם וילונות ראויים לשמם.

בו ביום הוויל המנכ"ל דולרים כמים עבור רכישת וילונות מפוארים, מן הסוג שניתן לראות בארמונות האצולה באירופה. בד עבה, בצבע ארגמן כהה, השתלשל בכבדות מתקרת אולם האירועים. פס זהב טהור חצה את הוילון לכל רחבו והעניק לו מימד מלכותי, רשמי וסמכותי, כאומר: לדי יעמוד האדם שיכול לצוות למחוק את כדור הארץ על יושביו ברגע אחד, ובתחתית הוילון נדו פעמוני ענק בגוני דגל ארצות הברית. בעודו פולט אנתח רווחה הזמין המנכ"ל בסיפוק את חברי הוועדה לסיוור מסכם ואחריו, שלאחריו, כך קיווה בכל מאודו, יוענק לו האישור הסופי לביקור.

חברי הוועדה, שהפיעו הפעם בלוויית יועציהם לענייני תרבות, אופנה, יחסי ציבור, הקול היהודי, ועוד, התמקדה בכל פרט בטרם כניסתם לאולם האירועים, החל מן המיקום המדוייק שבו תחנה מכונית השרד של הנשיא וכלה בעומק חריטת האותיות על המתנה המוכספת שתוענק לאיש הדגול רוב החשיבות.

בכחשון רב פתח המנכ"ל בתנופה את דלת אולם האירועים, כשבלבו הוא מצפה לתשואות רמות מאת חברי הוועדה על טעמו האנן והמשובח בבחירת הוילון. להפתעתו המרה החמיץ יו"ר הוועדה את פניו והורה לו באופן חד משמעי: "הסר את הוילונות הללו! האם אמרת לבעל החנות, שהוילונות מיועדים לעטר את חלונותיו של חדר שנשיא ארצות הברית של אמריקה יקבר בו?". המנכ"ל, שכבר ספג מחברי הוועדה ביקורות, הערות, הוראות ופקודות אין ספור, לא ידע את נפשו. "לא אמרתם לי להגיד לו את זה", הפטיר בקול נכאים. "זאת תגיד לו את זה", סיכם יו"ר הוועדה.

נכנע ומוטפל שב המנכ"ל אל בעל החנות, שהופתע לראותו שנית, התיישב בלאות על כסא ופנה אל בעל החנות: "אני זקוק לוילונות עבור חדר שבו ייקבר נשיא ארה"ב. יש משהוא מפואר יותר מהוילונות שרכשתי אצלך?" שאל בייאוש בעודו סוקר בעיניו את תצוגת הוילונות היוקרתיים שהוצגה לראווה בשטח בית המסחר. במוחו כבר עלו מחשבות קודרות על סכומים אגדיים שיאלץ להפריש לצורך רכישתם. כאשר ציחקו על בעל החנות שנשמע מתגלגל בין הוילונות "דידי". וילון שכזה ערכו מגיע לעשירית משווי של הוילון היוקרתי שרכשת! הנה, זה הבד הדרוש לך לתפירת וילון לחדר שבו ינאם נשיא ארצות הברית של אמריקה", הצביע בעל החנות לעבר אחד הוילונות. **בעיניים** פעורות לרווחה התבונן המנכ"ל בבד משובח בעל צבע אפרפר בהיר, אשר רקעו החלק מעיטורים זעק פטטות והעדר פאר.

"אתה צריך להבין", הסביר בעל החנות ברצינות תהומית. "כשהנשיא נואם, כל העיניים צריכות להיות מופנות אליו בלבד. אם מאן דהוא יפנה את ראשו למקום אחר, אזי כל יועצי הנשיא, כותבי הנאומים, מכיני הביקור ופמלייתו הכבודה יראו זאת ככשלון מחפיר. לשם כך מקפידים יועצי הנשיא, כי באולם הנאומים יתלו וילונות פשוטים בלבד, אשר אינם עשויים למשוך את תשומת לבו של אדם כל שהוא מקרב המאזינים".

★ ★ ★

אם על כבודו של בשר דם מקפידים לשמור באופן מדוקדק כל כך, קל וחומר שעלינו, הזוכים ללמוד

בתורה הקדושה, בעלי ההזדמנות לשבת בכל יום בפלטרין של מלך וללמוד בתורת ה', לנצל זכות זו, להתמקד בדבר גדול זה ולא להסיח דעתנו הימנו.

המעוניין לזכות את הרבים בספור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף קכ/א וכאן דרך חכמתן

ריחיים בצווארו ויעסוק בתורה?

רבי שאול מאמסטרדם נתברך באשה חכמנית ולמדנית, שכבר בנעוריה התפרסמה בידיעותיה המופלגות בתורה. פעם נשאלה הרבנית, מפני מה בכל המקרא נימנו בנות צלפחד לפי חכמתן, מלבד בפרשת מסעי, בה הן נימנו לפי גילן. **השיבה הרבנית:** על בשרי למדתי. כל עוד לא הוטל עלי עול הבית, למדתי והוספתי חכמה. עכשיו שנישאתי, אף מה שלמדתי הולך ופורח מזכרוני. לפיכך, בנות צלפחד נימנו לפני נישואיהן לפי חכמתן, שהרי חכמניות היו. ברם, לאחר נישואיהן, כבר מנו אותן לפי סדר לידתן... (נרות שבת פ' מסעי).

לעילוי נשמת

הר"ר **משה אדלר** ז"ל

ב"ר חיים טוביה ז"ל נלב"ע א' בטבת תשנ"ד

תנצב"ה

הונצח ע"י

הר"ר **שמואל אדלר** ומשפ' שיחיו - גבעתיים

לעילוי נשמת

הר"ר **דוד שיינברג** הי"ד

ב"ר משה ז"ל

נלב"ע חנוכה תש"ד

תנצב"ה

הונצח ע"י **משפחת בורק** שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **שפרה בליטנטל** ע"ה

בת הר"ר שכנא דוד ז"ל נלב"ע כ"ח בכסלו תשמ"ב

תנצב"ה

הונצחה ע"י נכדה יידינו

הר"ר **שאלו חסדיאל** ומשפ' שיחיו בני ברק

לעילוי נשמת ראש משפחתנו

ר' **יעקב מיץ** ז"ל

ב"ר שלום חו"ג רחל ז"ל

נלב"ע א' בטבת תשס"ב

תנצב"ה

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **משה אליהו הנדלס** ז"ל

ב"ר צבי הרש ז"ל נלב"ע כ"ז כסלו תשד"ם

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו ר' **שמוה הנדלס** שיחיל כפר חב"ד ובתו מרת **ציפי פיק** שתחיל - ק.אוונו

כזאת בישראל, חס ושלום! שמא תחגור התורה שק עליהם" [על "דינא דמלכותא" עיין עוד בכרך ה' מסדרת ספרי "מאורות הדף היומי" - "חוק הגנת הדייר בראי ההלכה" עמוד קכ"ד].

יש מחיר לחתימה: אלא שבעקבות חוקי מדינות העולם, התעוררה מחלוקת בין הפוסקים. שכן, לפי החוק אין לחלק את הירושה עד לקבלת חתימה מכל היורשים כי החלוקה מתבצעת לשביעות רצונם. לא פעם מייאנו בנות לחתום על כתב ויתור זה, עד אשר הבנים ישלשלו סכום הגון לידיהן. האם דרישתם זו לגיטימית? ובכן, בשו"ת "פני משה", להגאון רבי משה בנבנשתי (ח"ב סימן ט"ו) מביא, כי יש הסוברים שהבנות אינן חייבות לחתום על השטר ללא קבלת תמורה הוגנת. לדעתם הסכום הראוי לתשלום הוא 10% מן הירושה, ואחרים אף קבעו סכום גבוה מזה (ע"ע שו"ת "שואל ומשיב" מהדו"ת ח"א סימן א' ובח"ג סימן ק"י וב"חוקות החיים" להגר"ח פלאגי"ח ז"ל סימן קפ"ד ועוד), ויש שכתבו ששכר הטרחה ייקבע לפי ראות עיני הדיינים בכל מקרה לגופו (שו"ת "רב פעלים" ח"ב סימן ט"ו).

חתימה - השבת אבידה: לעומת זאת יש הסוברים (מהרי"ט), שהבנות חייבות לחתום על כתב זה מדין השבת אבידה, שהרי ממון אחיהם מוטל לפניהן ועליהן לסייע להם לקבלו לידיהם. "חתם סופר" (שו"ת חו"מ סימן קמ"ב) אף מתבטא קשות כלפי סחטנות זו ומגדירה כגזלנות. הגאון רבי אליעזר יהודה ולנדנברג זצ"ל (שו"ת "ציץ אליעזר" חלק ט"ז סימן נ"ב) מציין משו"ת "דברי חיים" (חו"מ ח"ב סימן ג) שהכרעת הפוסקים להקל ונוהגים להעניק לבנות "שכר אמירה וחתימה".

אף על פי שמדין תורה, כאמור, בת אינה יורשת את אביה כאשר יש לה אחים, באפנים מסויימים תקנו חז"ל הקדושים תקנות לצורך בנות קטנות אשר התייתמו מאביהן, כמבואר במסכת כתובות (נב/ב) שעל הבנים לפרנס את אחיותיהם הקטנות שלא נישאו, ואף להעניק להן ממון לצורך נישואיהן [ועיי' לקמן פ' מי שמת שכאשר יש נכסים מועטים הבנות עדיפות על הבנים]. לפני כשבע מאות שנה החלו לנהוג שהאב מעניק "שטר חצי זכר" לכל בת בעת נישואיה, ועל אודות שטר זה נרחיב בע"ה בקרוב. לא נמנע מלציין, כי יש משפחות אשר בהן הבנים מעניקים **מרצונם** לאחיותיהם חלק נכבד **מירושתם**, אך כמובן, שהבנות עצמן אינן רשאיות לתבוע תביעת ירושה.

נאה לסיים בדבריו של הגר"ב רבינוביץ תאומים זצ"ל (קונטרס "בעניין ירושת הבת"): כי אין התקנות באות חלילה לתקן את התורה, כפי שחשבו אנשי הרפורמה, אלא לתקן את חיינו! שיוכלו להכיל את המאור שבתורה, לגדור גדו, ולעמוד בפרץ, בכל פרצה ופרצה המתהווה בשטחי החיים.

דף קטז/א ילך אצל חכם

תפילה "מי שבירך לחולה" - מקורה, הנוסח הראוי ועוד

בסוגייתנו דרש ר' פנחס בר חמא: "כל שיש לו חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים". בעל "נימוקי יוסף" מציין, שאכן המנהג בצרפת הוא, ש"כל מי שיש לו חולה מבקש פני הרב התופס ישיבה שיברך אותו". גם הרמ"א ("שולחן ערוך" יו"ד סימן של"ה סעיף י'), מצטט לשון זו בהלכותיו וכותב "שמי שיש לו חולה בביתו, ילך אצל חכם שבעיר שיבקש עליו רחמים".

המאירי מפרש את גמרתנו בדרך שונה משאר הראשונים. לדבריו יש ללכת אל החכם כדי ללמוד ממנו כיצד יש להתפלל על החולה. מפירוש רמב"ן על הפסוק (שמות יח/טו): "כי יבוא אלי העם לדרוש אלוקים" ניתן ללמוד, כי המנהג ללכת אל החכם שיתפלל על החולה רווח בישראל מאז ומקדם, שכן, הוא מפרש את המילים "כי יבוא אלי..." - "להתפלל על חוליהם ולהודיעם מה ידבר להם" [4].

מקור המנהג ל"מי שבירך לחולה": עם השנים החל להתפשט המנהג לברך את החולה בבית הכנסת ברוב עם בעת קריאת התורה על ידי אמירת "מי שבירך", כנזכר ברמ"א (שם), עיי' "דרכי משה" ובהגותו ל"שולחן ערוך" (שם) מנהג "אלו המדינות" [כלומר, מדינות מזרח אירופה] "לברך החולה בבית כנסת

[4] בקשר לכך מעניין לקרוא את מכתבו של הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת "אגרות משה" יו"ד ח"ד סימן נ"א) בו הוא מתנצל ארוכות על היענותו לבקשת חולים להתפלל עליהם: "ואני עושה רצונם ומברך אותם ומתפלל בעדם, אף שידוע לי מן ערכי וקטנות... ואף שמה שמבקשים אותי להתפלל ולברכם הוא מחמת שמחזיקים אותי לחכם, הרי לא יועיל כלום כשאומר להם שהם טועים, משום שעדיין לא הגעתי לחכמה, שאדרבה עוד אגדל אצלם מחמת זה שיאמרו, שהוא מצד ענווה. וגם הא לא שייך להכחיש את המציאות, שנתפרסמתי בעולם לשם חכם מצד שאני מחזיק ישיבה ואומר שיעורים, ומן הספרים שחיברתי. אף שזה רחוק מחכם שעליו אמר ר' פנחס בר חמא שילכו אצלו, ואף מחכם שבהרבה מאות שנה אחר חתימת הגמ', ואף אחר זמן הגאונים, מכל מקום אולי סגי לזה גם חכם שבדור הזה".

מאורות
הדף היומי

ציון רבי שמעון בן יוחאי זי"א

הננו להודיע לציבור העולים לשבות באתרא קדישא - מירון, כי בשבתות קודש הבעל"ט ימסרו

שיעורי הדף היומי

מפי מגידי השיעורים הרבנים הגאונים:

פר וישב: הרב נפתלי צבי גרשוני. פר מקץ: הרב ראובן ולס. פר יגש: הרב אהרון שוורץ. פר יוחי: הרב אהרון בייפוס

ש"ק אחה"צ

בציון הרשב"י-בשטיבל (מרפסת כהנים) **בשעה 15:30**

ליל שבת

בציון הרשב"י-בשטיבל (מרפסת כהנים) **בשעה 21:30**

דף קיט/ב אפילו קטנה שבהן לא נשאת פחותה מארבעים שנה

העיתוי הנכון לפרסום יום ההולדת

יהודי וילנאי נכבד פנה אל ר' שלמה זלמן מוילנא, תלמידו המובהק של הגר"א, כשמצוקתו ניכרת על פניו. ב"ה, הוא זכה להשיא את בנו היקר לבת טובים, אך לאחר החתונה התברר לו להפתעתו, שהכלה מבוגרת מבעלה בעשר שנים... "איני יכול לשאת זאת", הפטיר.

ניחמו ר' שלמה זלמן: במסכת בבא בתרא מבואר, שהכתוב מנה את בנות צלפחד לפי סדר חכמתן, מלבד בפרשת מסעי, אשר בה הן נימנו לפי סדר לידתן. זאת מדוע: שאל ר' שלמה זלמן, והשיב: הרי בנות צלפחד נישאו בגיל מבוגר, הצעירה שבהן עברה את גיל ארבעים. לפיכך, לפני נישואיהן מנו אותן לפי חכמתן, לפי שלא אבו להזכיר את גילן. אך בפרשת מסעי, אחר שנאמר "ותהינה... לבני דודיהן לנשים", שוב אין הדבר נורא כל כך אם גילן יודע ברבים... ("על התורה" ח"ד עמ' תס"ד).

ולבקש עליו רחמים". בטעם הדבר כתב בעל "ערוך השולחן" (י"ד שם), שזמן קריאת התורה מסוגל להתעוררות מידת הרחמים, משום שזו שעת לימוד התורה, וזכות זו שקולה כתפילת החכם. בנוסף לכך, תפילת "מי שבירך" נאמרת בנוכחות החכם המצוי בבית הכנסת בזמן קריאת התורה, ולכן יש בכך מעלה נוספת (עיי' בשו"ת "ציץ אליעזר" ח"ה "רמת רחל" פ' י"ז שהוכיח כן מה"דרכי משה").

בעניין אמירת תפילת "מי שבירך" דנים האחרונים בשני קטעים מתפילה זו.

הנדון האחד הוא לגבי אמירת המשפט **"וישלח לך/ה רפואה שלמה מן השמים"**. כידוע, בשבת אין להתפלל על החולה, ולפיכך המבקר את החולה בשבת אומר "שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא" (שבת יב/א), ורק על חולה מסוכן מותר להתפלל בו ביום (ש"ע או"ח סימן רפ"ח סעיף י'). כיצד אם כן, נשאל ה"בית יוסף", נהגו לומר בתפילת "מי שבירך" בשבת את המילים "וישלח לך רפואה שלמה מן השמים"? הרי זו תפילה על החולה!

שתי תשובות השיב ה"בית יוסף" בספרו "אבקת רוכל" (סימן י"א, י"ב). ראשית, אין מתכוונים להתפלל על החולה בדרך של תפילה ממש, "אלא לומר, שירצה השם פעליו וצדקותיו שהוא עושה ובאותה שעה תזכרנה לפני ה', ובזכות זה ירפאהו רפואה שלמה. ואין דברים אלו מעוררים צער ובכי, אלא מחזיקים לב החולה ולב אוהביו ומידעו להבטיחם שינצל מחוליו בשכר המצוה הזו". בנוסף לכך הוא מסביר, כי האיסור להתפלל על החולה נובע מן החשש שהתפילה תביא את המתפלל להתפרצות של בכי וצער בשבת. אולם, מאחר שנוסח תפילת מי שבירך קבוע לכל החולים, ובני אדם רגילים לשמוע נוסח זה בשבתות רבות במשך השנה, אין צפויה התרגשות מיוחדת והתפרצות של בכי וצער בעת אמירתו.

אמנם ה"מגן אברהם" (או"ח סימן רפ"ח ס"ק י"ד) עדיין תמה: "ותימא, למה נהגו האינדא שאומר החזן מי שבירך לחולה ואומר המקום ישלח לו רפואה שלמה". אכן, בעל "שולחן ערוך הרב" (שם כתב, כי אין לומר בתפילת "מי שבירך" אלא **"שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא"**.

והנה, ראה זה פלא. בתפילת "מי שבירך" המודפסת בסידורים שלפנינו, אנו מוצאים נוסח "שעטנז". תחילה אנו אומרים "וישלח לו רפואה שלמה" ולאחר מכן אנו מוסיפים ואומרים "שבת היא מלזעוק". לפנינו, איפוא, נוסח הכולל בתוכו את הבעיה ואת פתרונה גם יחד. אם שבת היא מלזעוק, כיצד זה זועקים בתפילת מי שבירך "וישלח לו רפואה שלמה"? בשאלה זו התקשה כבר הגאון בעל "ערוך השולחן" (שם), שנותר בלא מענה.

לרמ"ח איבריה: הקטע הנוסף הנדון על ידי האחרונים הוא אמירת המשפט "לרמ"ח אבריה" בתפילת "מי שבירך" לאשה חולה. בסידורים שלפנינו, הנוסח הוא "את החולנית... רפואה שלמה לכל אבריה". בעבר, כך אנו למדים מקושייתו של רבי שלמה קלוגר (שו"ת "האלף לך שלמה" או"ח סימן ק"כ) נהגו במקומות מסויימים לומר **"לרמ"ח אבריה"**. על נוסח זה הוא מקשה מן הגמרא (בכורות מה/א) המבארת שלאשה יש יותר מרמ"ח אברים [לדעת הרמב"ם, הל' טומאת מת פ"ב הל' ז' - רנ"א, ויש חולקים שיותר], מדוע, איפוא, אומרים "לרמ"ח אבריה"? תשובתו של רבי שלמה קלוגר מדהימה, ואין אנו מתיימרים להבין את דבריו הקדושים, כי אם לצטטם בלבד: מאחר שאנו מבקשים, שהקב"ה יברך את החולה בזכות אברהם יצחק ויעקב אשר להם היו רמ"ח אברים, "לכך אין זכותם מגין נמי רק על שיעור כזה ולא יותר, ולכך אומרים רק לרמ"ח אבריה!"

לעילוי נשמת

הר"ר **מנשה לורנצי** ז"ל

ב"ר אברהם ז"ל

נלב"ע א' בטבת תשנ"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **בריינדל רייזל**

זקון BARBARA ZAKON ע"ה

בת ר' נחמן ז"ל נלב"ע א' בטבת תש"ס

תנצב"ה

הונצחה ע"י משפחות רייזר וזקון שיחיו

הקדם והנצח

את נשמת יקירן ז"ל שיום הזיכרון שלהם חל בחודשים:

אדר - ניסן

אייר - סיון

בגמרא המיוחדת **"מהדורת נר תמיד"** בהוצאת מאורות הדף היומי

לפרטים והרשמה:

(שי) טל. 03-5775307

פקס. 03-7601020

חדש! חלק ב'

צעדים ראשונים בעולם של לימוד מאורות הדף היומי גם לילדי ישראל

קטעים נבחרים מחן הדף היומי, ומעשיות חדל וחלדוניהם, עורכים וכתובים בצורה מסודרת לילדים. **חלק ב'.**

חזקת, שהיא חובה חינוכית מוטלת! מושלמת!

מאורות הדף היומי

להשיג בחנויות הספרים

להזמנות: 1700-500-151